

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ (ДОСВІД КАФЕДРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ І РЕГІОНОЗНАВСТВА ХНУ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА)

***Л.М. Немець, К.Ю. Сегіда, К.О. Кравченко,
Є.Ю. Телебенева, Л.В. Ключко***

*ludmila.nemets@karazin.ua, katelyna.sehida@karazin.ua,
katelyna.kravchenko@karazin.ua, telebenevaev@gmail.com,
klludag@gmail.com*

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

На сьогоднішній день система освіти України перебуває на стадії трансформації та суттєвих змістовних й організаційних перетворень. Трансформуючись, система освіти України намагається відповідати світовим нормам. Гармонізація Переліку галузей знань і спеціальностей з Міжнародною стандартною класифікацією освіти (ISCED-F 2013) [1] – важливий крок до виконання вимог чинного законодавства щодо інтеграції української системи освіти зі світовою. Говорячи про вищу освіту, відповідно до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [6], Географія відноситься до галузі знань 10 – Природничі науки спеціальності 106 – Географія. З огляду на Міжнародну стандартну класифікацію освіти, вона відповідає наступним галузям міжнародної класифікації: природнича географія; суспільна, соціальна та культурна географія; картографія, міське та регіональне планування [1]. Контент-аналіз освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки здобувачів першого, другого та третього рівня вищої освіти за спеціальністю 106 Географія у закладах вищої освіти України свідчить про відповідність зазначеним галузям класифікатора, що і підкреслює інтегративне значення географії, існує методологічне надбання та прикладні можливості. Адже вміщуючи природничу та суспільну складову, саме географія має потенціал до інтегрування знань та формування розуміння різноманітних та складних зв'язків між природою та суспільством, процесів та закономірностей взаємодії у системі «суспільство-природа-господарство», зосереджуючись на просторі, місцях та регіонах [2].

Не зважаючи на потенціал суспільної географії, на сучасному етапі розвитку українського суспільства підготовка фахівців у галузі суспільної географії є болючою проблемою. Чітко не визначено місце фахівців на

ринку праці, адже існуючі навчальні плани не завжди відповідають сучасним європейським та світовим вимогам до фахової підготовки. Це пов'язано з повільною перебудовою всієї географічної освіти, яка генерувала фахівців радянського періоду з дуже широким набором навчальних дисциплін і вузькими можливостями формування і застосування компетентностей, які дозволяють випускник бути потенційно конкурентоздатними на ринку праці [7]. На кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна здійснюється підготовка здобувачів першого та другого рівнів вищої освіти за освітніми програмами «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток», «Геоурбаністика, регіоналістика і країнознавство», «Географія рекреації та туризму» у рамках спеціальності 106 Географія та освітньою програмою «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота» у спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), третього рівня – за спеціалізацією «економічна та соціальна географія» у рамках освітньої програми «Науки про Землю» в однойменній спеціальності [4]. Зазначені освітні програми пов'язані з різними галузями знань і дозволяють реалізувати міждисциплінарний характер суспільної географії у підготовці фахівців нової формації. Тому у підготовці зазначених освітніх програм, їх структури, формування переліку основних компетентностей ми намагались спиратись на світовий та європейський досвід, що дасть змогу здійснювати реальну академічну мобільність студентів, аспірантів, викладачів, інтегрувати українську освіту до європейського та світового простору. У Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна значна увага приділяється розвитку міжнародного співробітництва, спрямуванню діяльності університету у відповідності до європейських вимог та стандартів якості освіти [5]. За результатами щорічного рейтингу QS World University Ranking-2021 Каразінський університет посідає 511-520 місця, що є найвищим показником серед українських закладів вищої освіти [3]. Розуміючи значення та важливу роль міжнародної співпраці, у тому числі з огляду на інтеграцію України до європейського освітнього простору все більшої актуальності набуває посилення міжнародної співпраці з університетами, кафедрами та окремими вченими Європейського Союзу, зокрема в галузі суспільної географії, пошук міжнародних проектів та грантів, отримання досвіду навчально-методичної та наукової діяльності у європейських ЗВО. На кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства розширенню міжнародних зв'язків та посиленню співпраці з університетами,

кафедрами та окремими вченими Європи та світу в галузі суспільної географії. Можливості щодо розширення міжнародного співробітництва, набуття європейського досвіду, збагачення знань та підвищення рівня наукової і навчально-методичної діяльності можна реалізовувати шляхом залучення до програм академічної мобільності, зокрема в рамках комплексної освітньої програми «ERASMUS+», яка спрямована на підтримку проектів, співробітництва, академічної мобільності в галузі освіти, навчання, спорту і молодіжної політики, подальше сприяння модернізації та розвитку систем освіти і навчання, значне збільшення інвестицій у розвиток людського потенціалу [8].

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [4] проводить активну діяльність з вивчення міжнародного досвіду освітнього процесу, намагаючись інтенсифікувати роботу з розширення міжнародних зв'язків у галузі освіти і навчання в першу чергу з європейськими ЗВО, в тому числі в рамках програми «ERASMUS+».

Протягом останніх шести років налагоджена тісна співпраця з Університетом Орадя (м. Орадя, Румунія), зокрема кафедрою географії, туризму та територіального планування факультету географії, туризму та спорту. В рамках цієї співпраці сім викладачів кафедри брали участь в академічній мобільності з метою викладання та наукового стажування у зазначеному ЗВО (2016, 2018 та 2021 рр.); викладач румунського ЗВО двічі мав наукове стажування в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (2018 р., 2019 р.). У результаті цієї багаторічної співпраці, підготовлено та подано запити на спільне виконання наукового дослідження та проведення спільних наукових заходів у рамках програми, опубліковано близько десяти спільних статей, у виданнях, що індексуються провідними наукометричними базами, удосконалено зміст освітніх програм тощо. Важливо підкреслити, що активну участь у програмах академічної мобільності беруть студенти, зокрема четверо магістрантів кафедри спеціальності 106. Географія освітніх програм «Економічна та соціальна географія» і «Географія рекреації та туризму» навчалися в Університеті Орадя за напрямом магістерської програми підготовки «Туризм, менеджмент та планування». Сьогодні в рамках співробітництва з Університетом Орадя ведуться спільні наукові дослідження, зокрема стосовно вивчення проблем геопланування, оптимізації міського простору, використання покинутих територій тощо.

Починаючи з 2016-2017 н. р. за програмою «ERASMUS+» було налагоджено співпрацю з Університетом Жирони (м. Жирона, Іспанія),

зокрема кафедрою географії факультету мистецтв та туризму. В рамках цієї співпраці викладач зазначеного іспанського ЗВО тричі проходив стажування з метою викладання в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (2017 р., 2018, 2019 рр.), четверо викладачів кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства Каразінського університету брали участь в академічній мобільності з метою викладання та наукового стажування в Університеті Жирони (2018, 2019, 2021 рр.). Щороку по одному, за весь період – четверо студентів кафедри за освітніми програмами «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» і «Географія рекреації і туризму» успішно пройшли навчання в Університеті Жирони. Наразі, результати нашої співпраці втілено в навчальних планах, змістовному наповненні програм, підготовці спільних публікацій.

Починаючи з 2017-2018 н. р. за програмою «ERASMUS+» було налагоджено співпрацю з Талліннським Університетом (м. Таллінн, Естонія), зокрема факультетом природничих наук та здоров'я Талліннського університету. В рамках цієї співпраці було організовано візит делегації Талліннського університету на чолі з Ректором до ХНУ імені В. Н. Каразіна. В подальшому викладачі зазначеного естонського ЗВО тричі проходили стажування з метою викладання в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (2018, 2019, 2020 рр.), четверо викладачів кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства Каразінського університету брали участь в академічній мобільності з метою викладання та наукового стажування в Талліннському університеті (2019, 2021 рр.). Троє студентів кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства успішно пройшли навчання в Талліннському університеті, а також один студент Талліннського університету протягом осіннього семестру 2019-2020 н.р. проходив семестрове навчання на кафедрі соціально-економічної географії і регіонаознавства Каразінського університету. Наразі, результати нашої співпраці втілено в навчальних планах, змістовному наповненні програм, підготовці спільних заявок на грант спільного проведення дослідження з метою оптимізації паркових зелених зон міста з метою створення сприятливих умов для рекреації населення.

Починаючи з 2021 р. за програмою «ERASMUS+» було налагоджено співпрацю з Остравським Університетом (м. Острава, Чехія), зокрема кафедрою економічної географії та регіонального розвитку. Напрямки підготовки здобувачів усіх трьох рівнів вищої освіти зазначеної кафедри Остравського університету та нашої кафедри дуже близькі: освітні програми «Економічна географія та регіональний

розвиток», «Політична та культурна географія», «Викладання географії» близькі до наших освітніх програм «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» та освітньої програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота». На 2021-2022 н. р. заплановано стажування викладачів та навчання студентів. У цій співпраці ми вбачаємо значні перспективи для підсилення наших освітніх програм та навчальних планів, обговорення спільних освітніх та наукових проектів, інші види співпраці.

Крім того, ведеться активна співпраця з Університетом Акденіз (Туреччина), Тбіліським державним університетом імені Іване Джавахішвілі (Грузія), Університетом Томаша Бати у Зліні (Чехія) [4]. Також, студенти та аспіранти кафедри намагаються здобувати особисті гранти на навчання за кордоном. Кафедра розвиває співпрацю й в галузі участі у міжнародних проєктах [8]. Кафедрою щорічно організуються дві міжнародні науково-практичні конференції «Регіон: стратегія оптимального розвитку» та «Регіон: суспільно-географічні аспекти» [4], міжнародні науково-практичні семінари, зустрічі, майстер-класи студентів та викладачів кафедри з ученими в галузі суспільної географії європейських ЗВО. Наукова робота, яка ведеться на кафедрі, втілюється не лише в публікаціях, держбюджетних та госпрозрахункових науково-дослідних роботах, а й у пошуці міжнародних проєктів та грантів, отримання досвіду навчально-методичної та наукової діяльності у європейських закладах вищої освіти. Саме у розвитку міжнародного співробітництва ми вбачаємо важелі еволюції української суспільно-географічної освіти і науки. Інтенсифікація академічної мобільності, обмін досвідом, спільні наукові дослідження та проєкти, оновлення освітніх програм з огляду на досвід європейських ЗВО та потреби сучасного ринку праці забезпечать посилення підготовки фахівців у галузі суспільної географії, дозволить зблизити і оптимізувати навчальні програми українських та європейських закладів вищої освіти, що забезпечить виконання академічної мобільності і дозволить залучати активно іноземних студентів у заклади вищої освіти України, готувати фахівців вищої кваліфікації, затребуваних на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. INTERNATIONAL STANDARD CLASSIFICATION OF EDUCATION / Fields of education and training 2013 (ISCED-F 2013) – Detailed field descriptions // <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification->

of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf

2. Michael E. Meadows Geography Education for Sustainable Development <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666683920300018>

3. Офіційний сайт QS World University Ranking [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2021>

4. Офіційний сайт кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/>

5. Офіційний сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univer.kharkov.ua/>

6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-p>

7. Суспільна географія: сучасні виклики, реалії, перспективи / Л.М. Немець // Регіон 2018: стратегія оптимального розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 8 – 9 листопада 2018 р.). Харків, 2018. с. 37-42

8. Сучасні можливості міжнародного співробітництва в галузі суспільної географії / Л. Немець, К. Сегіда, Н. Гусева, Є. Телебенєва, Л. Ключко // Географія в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: 85 років – досягнення та перспективи (GTSNU): матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, 30-31 березня 2018 р. / гол. ред. колегії Я. Б. Олійник ; КНУ імені Тараса Шевченка. – К.: Прінт-Сервіс, 2018. – 361 с. – С. 29-33